

A Mugana Raukea e Paulus i Here Lakea ne Huriki a Korin A Nita Vakalohoka

E Paulus a apostolo i herea a raukea iea (1 Kor 1:1). E Paulus i kilala a rana na raukea iea (3:5-6; 16:21).

I here lakea ne huriki a tara ne Kristo o Korin na pida e 54-55 AD, na tahuna i made o Epesus. A bakovi ala tolu, e Stepanas, e Portunatus, e Akaikus, to bolea a raukea ne huriki a tara ne Kristo o Korin, to lakea o Epesus to habia ne Paulus. E Paulus i here mugea tara raukea ge koli a raukea ne ria.

A tanga e Korin i tabuli na tabeke mule puru ne Iurop, tabukoi na Dari na Kurukuruna Malala. A tabekena malala i tolu mule puru ra i lakea liu na dari, i tabuli vona a tanga i tolu. Mona ni gale e Gris, e Itali, e Spein. Na tahuna e Paulus i herea a raukea iea, a tabeke mule puru ne Gris ni gale e Akaia. A tabeke mule sike ni gale e Masedonia. Akaia, ra tabeke mule puru ne Gris, i manga a bodu. I uka ma i bola ra malala iea, i vano i lakea liu na tabeke mule sike. Na gagana malala nga varago i kamumu ne huriki ri gi hori a aga vona. E Korin a kurukuruna tanga ne huriki ri valai ri vahabi a maki vona. E Korin a tanga i tahoka a rana. I tahoka a murina ni vahabi a maki i dagi, a maka roho ni kona a maki ri pesi haluia, na tabeke tara a murina ni pelekado a ngava. I tahoka a roho na moni, a murina ni ninu, ni malo.

I kupo a maka murina ni kavurike a hanuna vure taminga. I tahoka a roho dagi ne vona ni rata a maka rihiva legelege. E huriki a Korin ri bibi rike ria vona maka ruma kamumu ri tahoka.

I kupo e huriki a Korin ri kavurike a hanuna vure taminga.

Ne Apostolo 18:1-8, e Lukas i ta vona e Paulus i vakatubu navai a leho, i vakatubu a tara ne Kristo o Korin.

Na raukea iea, e Paulus ta ge koli a maka ninana ne ria, pali i luhoi tabu a maka maregoa i bele ne ria. I luhoi ni ta vona taro a maka maregoa nga.

A Nita Muga

¹ Iau e Paulus. Na ningaru na Vure, i gale iau, ge iau a apostolo ne Isu Kristo. Maria e Sostenes, a turane hita, miri herea a raukea iea.

² Miri here lakene mua e huriki a tara ne Kristo o Korin. E Isu Kristo i ru here here mua, ge mua ne vona a Vure kunana. I gale mua, ge mua e huriki a tara vona, turana e huriki na tanga lobo ri kavurikea a Bakovi Dagi, e Isu Kristo. Ia a Bakovi Dagi ne ria, a Bakovi Dagi ne hita.

³ A Vure, e Tamane hita, rua e Isu Kristo, a Bakovi Dagi ne hita, ru gu rata kamumu mua, ru gu habi a nivalemu ne mua.

E Paulus i Kavurikea a Vure

⁴ A luhoi mua na parava vakaroro, a kavurike a Vure vona a naro i rata kamumu mua vona a vuhuna mu rihi e Isu Kristo. ⁵ I rata kamumu mua, i hatebalala, i vakabagetu mua na maki lobo, na lohokanga dagi, na naro ni ta kamumu.

⁶ Ra i maea, i vakasiri i muholi a ngava ne Kristo

a vakalongo mua vona. ⁷ Ngane mu davea a Bakovi Dagi ne hita, e Isu Kristo, ge hamule valai, i uka ma mu bala vona tara bagetua na Vure. ⁸ *Ge tuhori mua, ge vano ge harena na nilobona parava, mu gu malamala na tahuna a Bakovi Dagi ne hita, e Isu Kristo ge hamule valai. ⁹ *A Vure i rata a maki lobo i taki ge rata. I gale mua mu gu rihi e Tuna, re Bakovi Dagi ne hita, e Isu Kristo.

A Lotu o Korin i Tahoka a Maregao

¹⁰ *Mua e huriki a turagu, a taki tora mua na rane Isu Kristo, a Bakovi Dagi ne hita, a ta maea, “Mu hate taku. Naha ni vapida lae, naha ni vakabele a tara ge kupo. Mu pesi palupu na niluhoi i taku, na ngava i taku.” ¹¹ Mua e huriki a turagu, a kabu ne Kloe ri vakalongo iau vona mu vahehe. ¹² *Ri taki ta i ranga ne mua mu ta maea, “Iau a muri ne Paulus.” I ranga mu ta maea, “Iau a muri ne Apolos.” I ranga mu ta maea, “Iau a muri ne Sipas.” I ranga mu ta maea, “Iau a muri ne Kristo.” ¹³ Re Kristo, ni vaveru na maka tabekena? Ra iau, e Paulus, a mate na kai tavalavala na murine mua? Ni vahilolo mua na ragu? ¹⁴ *A kavurikea a Vure vona iau i uka ma a vahiloloa tara viri ne mua. A vahiloloa kunana e Krispus, e Gaius, ¹⁵ ma mu gu taki ta ni vahiloloa mua na ragu. ¹⁶ *A kabu ne Stepanas, ria ranga a vahiloloa. Pali a luhoi i uka tabu tara viri ga vahiloloa. ¹⁷ E Kristo i rudu iau, i uka ma ga vahiloloa e huriki. I rudu iau ga vara e huriki na

* **1:8:** 1Tes 3:13; 5:23 * **1:9:** 1Tes 5:24; 1Ion 1:3 * **1:10:** Pili 2:2
 * **1:12:** Apo 18:24-28; 1Ko 3:4 * **1:14:** Apo 18:8; Rom 16:23
 * **1:16:** 1Ko 16:15

Velenga Kamumu. I uka ma i ngaru ga voko e huriki na ngava na lohokanga dagi na malala. Ma ga rata mavonga, ge uka a nitora a kai tavalavala ne Kristo.

E Kristo a Vuhuna Lohokanga

18 *Ne huriki ri laho na dala na matenga, a nitovo na kai tavalavala i manga a ngava tavula. Pali ne hita, e huriki a Vure i korimule hita, a nitovo na kai tavalavala, ia a nitora na Vure. 19 *A hinere hosi i ta maea, “Ga ratapile a lohokanga ne huriki a bakovi na lohokanga.

Ga vakavaroru a niluhoi ne huriki ri luhoi ta ri lohoka hateka.”

20 *I mavonga, a vai e huriki a bakovi na lohokanga? A vai e huriki a mari na vinara? A vai e huriki ri moro hateka na nita? A Vure i vakasiri kavakava, a lohokanga na malala i manga manga.

21 *A Vure i tahoka a niluhoi kamumu hateka. I rata maea, e huriki i uka ma ri gi lohoka na Vure na tahuna ri ramai a lohokanga na malala. Pali i vivi ni korimule e huriki ri luhoi torea a ngava ni vara ria vona, ra ngava e huriki ri luhoi ta a ngava tavula. 22 E huriki a Iuda ri ngaru ni matai a nivakasiri. E huriki a Grik ri ngaru a lohokanga legelege. 23 *Pali a ngava mi vara e huriki vona, mi taki ria ne Kristo ni paditata na kai tavalavala. A ngava iea i rata e huriki a Iuda ri boru, pali e huriki a Grik ri luhoi ta a ngava manga manga.

24 *Pali e huriki a Iuda, e huriki a Grik a Vure i

* **1:18:** Rom 1:16 * **1:19:** Ais 29:14 * **1:20:** Jop 12:17; Ais 19:12; 33:18; 44:25 * **1:21:** Mat 11:25 * **1:23:** Rom 9:32; 1Ko 2:14 * **1:24:** Kol 2:3

gale ria, ri masia e Kristo ia a nitora, a lohokanga na Vure. ²⁵* A niluhoi na Vure si luhoi ta i manga, i moro hateka na niluhoi moro moro ne huriki a bakovi. E huriki na malala ri luhoi ta a Vure i uka nitora vona. Pali a nitora na Vure i rangi a nitora lobo ne huriki a bakovi hateka.

²⁶* Mua e huriki a turagu, mu luhoi mule a tahuna a Vure i gale mua. I kupo ne mua i uka ma mu tahoka a lohokanga na matane huriki na malala. I kupo ne mua i uka rane mua. I kupo ne mua i uka ma mu valai na kabu na hariki. ²⁷ Pali a Vure i vulaki e huriki ri manga na matane huriki na malala, ge vakamaruhu e huriki na malala ri luhoi ta ri tahoka a lohokanga dagi. I vulaki e huriki a bakovi tavula na matane huriki na malala, ge vakamaruhu e huriki a bakovi dagi na malala. ²⁸ A Vure i vulaki e huriki a matasia, re huriki na malala ri biu ria. I vulaki e huriki a bakovi tavula na matane huriki na malala, ge ratapile e huriki na malala ri luhoi ta ri dagi hateka. ²⁹* A Vure i rata mavonga, ge i uka tara viri ge bibi rike mule a rana na matana Vure. ³⁰* Ia kunana a Viri i rata mua mu rihi e Isu Kristo. Na naro iea, e Kristo i habi a niluhoi kamumu lobo ne hita. Na limane Kristo kunana, a Vure i konamule hita, i rata hita si malamala, i kali here here hita, ge hita ne vona kunana. ³¹* I mavonga, i uka ma si gi bibi rike mule a rane hita. Ni here hosi, i maea, “A viri i ngaru ni bibi, ge bibi rike kunanea a Bakovi Dagi.”

* **1:25:** 2Ko 13:4 * **1:26:** Mat 11:25; Iak 2:5 * **1:29:** Epe 2:9
 * **1:30:** Jer 23:5-6 * **1:31:** Jer 9:24

2

A Ngava na Kai Tavalavala

¹ Mua e huriki a turagu, hosi na tahuna a bele ne mua, a vara mua na nitana Vure, i uka ma a vakaholi, ga vara mua na maka ngava na lohokanga dagi. ² Na tahuna a made turane mua, a koi ni tovo mua na ngava legelege. A ngaru ni tovo kunana mua na ngava ne Isu Kristo, i mate na kai tavalavala. ³ *Na tahuna a made turane mua, a uka a kinigaonga. A mangenge, i vakulu a tagagu. ⁴ *A nitagu, a ngavagu i uka ma a ngava moro moro ga lalu mua vona. Pali na tahuna a vara mua, a nitora na Hanuna Vure i vakasiri i muholi a nitagu. ⁵ I bele mavonga, i uka ma mu gu luhoi tora na na lohokanga na malala. Mu gu luhoi tora na nitora na Vure.

A Lohokanga na Vure

⁶ Pali e huriki ri koru rike pali ni luhoi torea e Kristo, iau a vara ria na lohokanga. Pali a lohokanga a vara ria vona i uka ma a lohokanga na malala, i uka ma a lohokanga ne huriki a bakovi dagi na malala, re huriki ri gi mate. ⁷ A lohokanga a vara ria vona, a lohokanga kapiloho na Vure. A lohokanga iea, a Vure i luhoi purua muga na maki lobo ni ratarike, ge vakabagetu hita vona. ⁸ E huriki a matakari na malala, i uka tara viri ge matakilaka vona a ngava iea. Bara ri matakilaka vona, i uka ma ri gi paditatea na kai tavalavala e Bakovi Dagi, ra i bagetu hateka. ⁹ *Ni here hosi maea,

* **2:3:** Apo 18:9; 2Ko 10:1 * **2:4:** 1Tes 1:5 * **2:9:** Ais 64:4

“I uka tara viri ge matai,
 i uka tara viri ge longo,
 i uka tara viri ge longo visi na hatena
 a maka bagetua kamumu a Vure i kado puru,
 ge habi ne huriki ri ngaru hatekea.”

¹⁰ Pali ngane a bagetua kamumu nga, a Vure i vakasiri ne hita na limana Hanuna, a vuhuna a Hanuna Vure i matai kado kamumu a maki lobo. I mavonga kunana, a niluhoi kapiloho na Vure, a Hanuna i lohoka kamumu vona.

¹¹ uka tara viri ge lohoka vona a niluhoi na viri tara. A hanuna bakovi iea, ra i made pololilo vona kunana, i lohoka vona. I mavonga kunana a niluhoi na Vure. A Hanuna Vure kunana i lohoka na niluhoi na Vure. ¹² A Vure i habi ne hita a Hanuna. I mavonga, i uka ma si luhoi manga e huriki na malala ri luhoi. Na naro iea, si matakilala a maka maki a Vure i habi tavula ne hita. ¹³ Si vakalongo e huriki vona a maki nga a Vure i habi tavula ne hita. Si vakalongo, i uka ma si ta na ngava na lohokanga na malala. Si ta na ngava i habi ne hita a Hanuna Vure. Si tuveve polo ne huriki a tara na Vure a pelegona ngava na Vure.

¹⁴ E huriki a bakovi i uka ma i tabuli ne ria a Hanuna Vure i uka ma ri luhoi tora a nitovo na Hanuna Vure. A nitovo nga, ri luhoi ta a ngava manga manga. I uka ma ri longokilala, a vuhuna a ngava nga, bara i longokilala kunana e huriki a Hanu Kiripiripi i tabuli pololilo ne ria. ¹⁵ A viri i tahoka a Hanu Kiripiripi bara i luhoi kado a maki lobo. Pali i uka tara viri ge kara ni pelekado a narona. ¹⁶ *I manga a ngava ni here hosi, i maea,

* **2:16:** Ais 40:13

“E rei ge lohoka na niluhoi na Bakovi Dagi, ge tovoa?”
Pali hita, si lohoka vona a niluhoi ne Kristo.

3

Manga a Koma Kiroko

¹ Mua e huriki a turagu, hosi a made turane mua, mu ramai e Kristo. Pali na tahuna a tovo mua, i uka ma a tovo mua manga mu kinigao na Hanu Kiripiripi. A tovo mua manga e huriki ri ramai a niluhoi na malala, e huriki a koma kiroko na narone Kristo. ² *A tovo mua, i manga a vakaruru mua, i uka ma a habi a maki tora ne mua, a vuhuna i uka ma mu paki ma. Ngane ranga, i uka ma mu paki, ³ *a vuhuna mu tabana ni muri mai a naro na malala. Mu hate madihi, mu vagege. I vakasiri manga mu ngaru kunana a naro na malala. ⁴ *Na tahuna a viri i taki ta i muri ne Paulus, o a viri tara i taki ta i muri ne Apolos, mu ramai kunana a naro na malala.

⁵ *E Apolos, ia e rei muholi? Pali iau, e Paulus, iau e rei muholi? Maria a vora kunana, e Bakovi Dagi i rudu maria miri gi vakalongo ne mua a Velenga Kamumu, lakea mu luhoi tora ia. ⁶ I manga iau a varo, e Apolos i kisi, pali a Vure kunana i ratea a hania i gaga, i koru rike. ⁷ A viri i varo, a viri i kisi a hania, rua varago a bakovi tavula. Pali a Vure kunana a viri muholi, i rata a maka maki ri gaga, ri koru rike. ⁸ *A viri i varo, a viri i kisi a hania, ru palupulupu kunana. Rua

* **3:2:** Hib 5:12-13; 1Pe 2:2 * **3:3:** 1Ko 1:10-11 * **3:4:** 1Ko 1:12
* **3:5:** Apo 18:4,11,27-28 * **3:8:** Mat 16:27; Epe 2:20-22

varago bara ru bole a mapane rua, i muri mai a leho ne rua. ⁹ Maria varago a vora na Vure, miri leho palupu. Mua a hania na Vure.

Mu manga a roho na Vure. ¹⁰ A Vure i rata kamumu, i rata iau a bele manga a mari ni hae a ruma. A ru puru a vuhu kedo, ni gi vakapesi a ruma vona. Pali a viri tara i valai, i hae rike vona a ruma. Hita takutaku si gi luhoi kamumu, si gi hae kamumua a roho. ¹¹ *I uka tara vuhu kedo tabu si gi ru purua. A vuhu kedo i taku kunana, ni ru puru pali, re Isu Kristo. ¹² Pali e huriki ri hae langa a ruma na vuhu kedo iea, ri gi hae na gol ranga, o na silva ranga, o na kedo mata kamumu ranga, o na kai ranga, o na gavana rabia ranga, o na rehi ranga. ¹³ *Muri a leho ne huriki lobo bara i bele kavakava na nilobona parava. Bara i bele kavakava na tahuna a kanono i tonia, ni gi matai a leho ne hita takutaku ni rata kamumu, o i uka. ¹⁴ A leho na viri i rata langea na vuhu kedo iea i uka ma ge nono, bara i bole a mapana vona. ¹⁵ Pali a leho na viri ge nono, a leho vona bara i velu. I muholi, a bakovi bara ni korimule, pali bara i manga a viri ni korimule na ruma vona i nono.

¹⁶ *Ra mua, i uka ma mu lohoka vona? Mua a roho na Vure. A Hanu Kiripiripi i made na kurukurune mua. ¹⁷ A Vure bara i ratapile e huriki ri ratapile a roho vona, a vuhuna a roho na Vure ne vona kunana. Pali mua a roho vona.

¹⁸ Naha ni tami mule mua. E rei a viri i luhoi ta i tahoka a lohokanga na malala i dagi hateka,

* **3:11:** Ais 28:16; 1Pe 2:4-6 * **3:13:** 1Ko 4:5 * **3:16:** 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

iau a ngarua ge taparakia, ge mata mangamanga na matane huriki na malala. Muri bara i tahoka a lohokanga muholi. ¹⁹*A lohokanga na malala, a niluhoi tavula na matana Vure, a vuhuna ni here maea, “E huriki ri luhoi ta ri lohoka hateka, a Vure bara i rata ria, a lohokanga ne ria bara i ratapile ria.”

²⁰*A ngava tara ni here, i maea, “E huriki ranga ri luhoi ta ri lohoka hateka, pali a Bakovi Dagi i lohoka vona, a niluhoi ne ria a maki tavula kunana.”

²¹I mavonga, naha ni bibi rike e huriki a bakovi. A maki lobo ni habi ne mua, ne vona ni kori mua. ²²Ra iau, e Paulus, e Apolos, e Sipas, a malala, a nimahuri, a matenga, a hini mona, a hini muri ma, a maki lobo ne mua. ²³Pali mua ne vona e Kristo, e Kristo ne vona a Vure.

4

A Leho ne Huriki a Apostolo

¹I mavonga a ngaru mu gu matai maria, maria a vora ne Kristo ni vakalongo e huriki na nitana Vure, ra hosi i kapiloho, pali ngane ni pukatala. ²*Pali e huriki a vora, ri gi muri mai kamumu a ngava lobo na bakovi dagi ne ria. ³Pali ne nau, a maki tavula na matagu mu gu pelekado a leho nau, o e huriki na malala ri gi pelekado iau. Iau tara, i uka ma a pelekado mule a narogu. ⁴A luhoi kado pali a narogu, i uka ma a masia tara maki ga rare vona. Pali a naro iea i uka ma i rata iau ga malamala. E Bakovi Dagi kikeri ge pelekado a

* **3:19:** Jop 5:13 * **3:20:** Sng 94:11 * **4:2:** Luk 12:42

narogu. ⁵*I mavonga, naha ni pelekado muga a naro na viri, muga ne Bakovi Dagi ge valai. Ge valai, ge vakasiri kavakava a naro hale e huriki ri rata kapiloho. Ge vakasiri kavakava a niluhoi kapiloho ne huriki, i navai ri rata a maki ri rata? Muri a Vure ge kavurike hita takutaku.

⁶*Mua e huriki a turagu, a ngaru ni kori mua, lakea a kurahi a ragu, a rane Apolos. A ngaru ni kori mua, mu gu lohoka vona a ngava iea, “Naha ni page poloa a nitana Vure.” Bara mu lohoka vona a ngava iea, i uka ma mu gu tagege, mu gu bibi rike ranga, mu gu biu ranga. ⁷*Mu rangi navai e huriki ranga? A ra maki kamumu mu tahoka, pali a Vure i uka ma i habia ne mua? A maki kamumu lobo mu tahoka, a Vure i habi mua, pali i navai mu bibi rike mule mua i manga mua kunana mu vakabele a maki nga?

⁸Ra mua, mu pahadaki ta mu tahoka pali a maki lobo, mu maru! Mu pahadaki ta mu tahoka pali a mahala lobo! Mu pahadaki ta mua a hariki, pali i uka ma miri kori mua, mu bele pali manga a hariki! A ngaru ge mua a hariki. Pali maria ranga, bara maria a matakari turane mua! ⁹Pali iau a luhoi maea, a Vure i ru mia e huriki a apostolo, mi muri liu. Mi manga e huriki a bakovi ni taki ni gi rabalaki na matane huriki lobo. E huriki lobo ri matanono mia: e huriki a bakovi, e huriki a agelo. ¹⁰Pali i navai? Mia mi manga hateka a vuhuna mi rata a leho ne Kristo, pali mua mu moro hateka a vuhuna mu rihi e Kristo, e? Mia mi uka a nitora, pali mua mu kinigao

* **4:5:** 1Ko 3:8 * **4:6:** Rom 12:3 * **4:7:** Rom 12:6

hateka, e? Mua ni togo, pali e huriki ri biu mia, e? ¹¹ *I hosi, i valai i harena mona, mi vitolo, mi marohu, i marape a varakia ne mia, ni ubi mia, mi uka ruma mi gi made vona, ¹² *mi leho hateka na limane mia. Na tahuna e huriki ri biu mia, mi vakabagetu ria. Na tahuna e huriki ri habi a nimadihi ne mia, mi kaloho, mi hatenono kunana. ¹³ Na tahuna ri harogi pile mia, mi taki kamumu ria. Na matane huriki mi bele manga a ragumera na malala i vuroki e huriki, a maki i bera, i mavuru.

¹⁴ A herea a raukea iea, i uka ma ga vakamaruhu mua. A herea, ga vara mua, i manga a bakovi i varea e tuna, ra i ngaru hatekea. ¹⁵ *Ri ala kupo hateka e huriki ri tovo mua ne Kristo, pali e tamane mua i taku kunana. Hosi iau a bele manga e tamane mua na tahuna a vakalongo mua vona a Velenga Kamumu ne Isu Kristo. ¹⁶ *I mavonga, a ngaru hateka mu gu ramai a vilogu. ¹⁷ *A ngaru mavonga, lakea a rudua e Timoti. I manga e tugu a hategu pololilo ne Bakovi Dagi. I kori vakaroro iau na leho. A rudua ge made turane mua, ge vakalohoka tabu mua vona a narogu a ramai e Isu Kristo vona. Ra naro nga a tovo e huriki a tara ne Kristo na tanga lobo a lakea vona. ¹⁸ E huriki ranga ne mua ri luhoi iau ta i uka ma ga hamule lakene tabu, lakea ri tagege hateka. ¹⁹ Pali e Bakovi Dagi ge ngaru, iau popote ga hamule lakene. Muri ga matai e huriki nga, ri tahoka a nitora, o ri ta tavulavula kunana. ²⁰ *A

* **4:11:** 2Ko 11:23-27 * **4:12:** Mat 5:44; 2Tes 3:8 * **4:15:** Gal 4:19 * **4:16:** Pili 3:17 * **4:17:** Apo 19:22 * **4:20:** 1Ko 2:4

harikianga na Vure i uka ma a ngava tavulavula. A harikianga na Vure a nitora. ²¹ Pali mu ngarua ge navai? Mu ngaru ga bole a lebo, ga lakene, o mu ngaru ga lakene ga rata kamumu mua, ga made madoru turane mua?

5

A Naro na Molenga

¹ *Ni vakalongo iau vona ta a viri tara ne mua i mole. A molenga vona i hale hateka, a bakovi tara i radi poloa e girihine tamana. A naro iea i hale hateka, e huriki ri made na uvo ranga ri marikoi vona. ² I bele ne mua a naro iea, pali mua mu bibi rike mule mua! I kamumu mu gu tangi. Ra viri iea, i ratea a naro iea, mu tono talea, nahea ge made turane mua.

³ *I muholi a made basi ne mua, pali a niluhoi nau i tabuli turane mua. A pelekado pali a narona bakovi iea, i manga a hini a made turane mua, a taki i rata a naro hale. ⁴ Mu vapopo na rane Isu a Bakovi Dagi, mu rata manga iau a made turane mua. A nitora ne Isu a Bakovi Dagi ge made turane mua. ⁵ *Lakea mu habia na limane Satan a bakovi iea, ge ratapile a kakaina. Mu rata mavonga, bara mu korimule a hanuna, i uka ma ge vurua na parava e Bakovi Dagi ge hamule valai vona.

⁶ *Ra hini mu bibi rike mule a rane mua, i uka ma i kamumu. Mu lohoka vona, a is popote kunana bara i rata a bret lobo i vava. ⁷ *Mu

* **5:1:** Levi 18:7-8; Vin 22:30 * **5:3:** Kol 2:5 * **5:5:** 1Tim 1:20
 * **5:6:** Gal 5:9 * **5:7:** Ais 53:7; 1Pe 1:19

vuroki tala a is hosi, mu gu bele manga a bret karaba. I muholi mu manga a bret i uka is vona, a vuhuna a nihabi ne hita, e Kristo, a tuna sipsip na Habu na Nipagepolo, ni rabalaki, ni habi pali. ⁸* I mavonga, si gi ratea a habu iea, nahea si gi kani a bret hosi i vona a is, ra naro hale. Si gi ratea a habu iea na bret i uka is vona, ra naro malamala, na nita muholi.

⁹ Na raukea a here mugea, a taki mua nahea mu gu laho turana e huriki ri rata a naro na molenga.

¹⁰ A here maea, i uka ma a taki e huriki a bakovi na malala ri rata a naro na molenga, e huriki ri muma, e huriki a panaho, e huriki ri kavurike a vure ranga. Iau bara ta maea, bara mu keru ni made koea na malala. ¹¹* Pali ngane a here, a taki mua nahea mu gu laho turana e huriki ri taki ta ria a turane mua, pali ri rata a naro na molenga, ri muma, ri kavurike a vure ranga, ri padi a kidune huriki, ri ninu a naru vagole lakea ri manga, ri panaho. E huriki a bakovi maea, naha ni ta turane ria, naha ni kani turane ria.

¹² Iau ga pelekado navai a narone huriki i uka ma ri dili na tara ne Kristo? Pali e huriki ri dili na tara ne Kristo, mu pelekado a narone ria. ¹³* A Vure bara i pelekado e huriki polovavo. Pali a nitana Vure i ta maea, “Mu lili vuroki e huriki a bakovi hale, i uka ma ri gi made turane mua.”

6

A Naro Ni Vapelekado na Ngava

* **5:8:** Vin 16:3 * **5:11:** 2Tes 3:6; Tit 3:10 * **5:13:** Vin 13:5; 17:7

¹ A viri tara ne mua ge tahoka a ngava ne turana tara, i navai ge polo taro e huriki a tara ne Kristo, ge vano, ge vakapesia na matane huriki a bakovi na uvo? ² *I navai? I uka ma mu lohoka vona? E huriki a tara ne Kristo ri gi pelekado a narone huriki na malala muri ma. Ge mavonga, i navai mu keri ni vapelekado a ngava kiroko ne mua? ³ I uka ma mu lohoka vona? Muri ma si gi pelekado a narone huriki a agelo. I mavonga, i kamumu si gi vapelekado a ngava ne hita koea na malala. ⁴ Pali na tahuna mu tahoka a ngava, i navai mu vakapesi a bakovi, i uka rana na tara ne Kristo, ge pelekado a ngava ne mua? ⁵ A ta maea, ga vakamaruhu mua. I navai? I uka tara viri ne mua ge tahoka a niluhoi kamumu, ge longo, ge pelekado a ngava i bele na koropalane mua? ⁶ Pali mua mu vakapesi e turane mua na matane huriki i uka ma ri luhoi torea e Kristo. ⁷ Ra hini mu vagege, mu vakapesi mua na matana bakovi ni pelekado a ngava, i vakasiri manga mu velu pali na vilo ni muri mai e Kristo. A viri tara ge rata hale mua, mu kaloho kunana. A viri tara ge tami mua, ge radi a maki ne mua, mu kaloho kunana. ⁸ Pali i uka ma mu rata mavonga. Mua kunana a viri mu rata hale, mu tami e turane mua, mu radi a maki ne ria!

⁹ *I navai? I uka ma mu lohoka vona? E huriki ri rata a naro hale i uka ma ri gi dili na harikianga na Vure. Naha ni tami mule mua. E huriki ri mole, e huriki ri kavurike a vure ranga, e huriki ri tuli e girihina viri tara, e huriki a bakovi ri radi a bakovi, ¹⁰ e huriki a panaho, e huriki ri muma,

* **6:2:** Kap 20:4 * **6:9:** Gal 5:19-21; Epe 5:5; Kap 22:15

e huriki ri ninu a naru vagole ri manga, e huriki ri ta padimomo, e huriki ri radi a maki na viri tara, re huriki a bakovi a ngatavine maea i uka ma ri gi dili na harikianga na Vure. ¹¹ *Ranga ne mua, hosi mua a viri maea. Pali a rane Isu Kristo a Bakovi Dagi, a Hanuna Vure ne hita ru vahilolo mua, ru rata mua mu malamala, ru rata mua mu uka ngava na matana Vure.

Naha Ni Mole

¹² *Ranga ne mua mu ta maea, “I uka tara naro ni gi pupukari iau ga rata.” Pali iau a ta maea, a naro ranga i uka ma ri gi kori iau. Mu ta maea, “I uka tara naro ni gi hatekakari iau ga rata.” Pali iau i uka ma ga matataro tara naro ge vakavora iau. ¹³ *Mu ta maea, “A maki ni kani ne vona ni vakavonu a kavutu. A kavutu ne vona ni tahoni a maki ni kani.” I muholi, pali muri ma a Vure ge vakalobo varago a maki ni kani, a kakaine hita. A kakaine hita i uka ma ne vona ni mole. A kakaine hita ne vona e Bakovi Dagi. E Bakovi Dagi ne vona a kakaine hita. ¹⁴ *A Vure, na nitora vona, i vakamahuri mule na matenga e Bakovi Dagi. I mavonga, hita ranga, bara i vakamahuri mule a kakaine hita. ¹⁵ *Mu luhoia. A kakaine mua takutaku ri manga a tabekena kakaine Kristo. I mavonga, i kamumu ni gi rata a tabekena kakaine Kristo ge madoko na kakaina ngoi? I uka liu! ¹⁶ *Mu luhoia. A bakovi i mahita turana ngoi, a kakaine rua i bele taku kunana, a vuhuna ni here na Hinere maea, “A kakaine rua ge taku.”

* **6:11:** Tit 3:3-7 * **6:12:** 1Ko 10:23 * **6:13:** 1Tes 4:3-5

* **6:14:** Rom 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * **6:15:** Epe 5:30

* **6:16:** Mat 19:5

17 *Pali a viri i rihi e Bakovi Dagi, a hanune rua ru madoko.

18 Mu malele ha vona a naro na molenga. A naro hale lobo ni rata polovavo na kakaina viri. Pali a viri i mole i rata hale virihi mule a kakaina.

19 A kakaine mua a roho na Hanu Kiripiripi, ra i valai na Vure, i made pololilo ne mua. Ngane a Vure a tahone mua, i uka ma mua a tahone mua,

20 *a vuhuna i kona pali mua na mapa dagi. I mavonga, a maki lobo mu rata na kakaine mua ge rata e huriki ri gi kavurikea a Vure.

7

A Ngava na Parangia

1 Ngane ga koli a ngavane mua mu here puru na raukea. A bakovi, i kamumu i uka ma ge mahita turana ngatavine. 2 Pali a vuhuna a naro na molenga i bele dagi hateka, i kamumu a bakovi takutaku ge tahoka e girihina, a ngatavine takutaku ge tahoka e girihina. 3 A kakaina bakovi ne vona e girihina, i uka ma ge vakatokua. I mavonga kunana, a kakaina ngatavine ne vona e girihina. I uka ma ge vakatokua. 4 A ngatavine i uka ma i matakari mulea a kakaina. E girihina i matakaria. I mavonga kunana, a bakovi i uka ma i matakari mulea a kakaina. E girihina i matakaria. 5 A mata girihina rua i uka ma ru gu valohopile. Pali bara ru ngaru ni varodo a ngava, ru gu malo popote taro, ru gu vasileki, i uka ngava. Pali muri, ru gu made palupu tabu, ma ge toni rua e Satan, a vuhuna ru keru ni pahadanu

* **6:17:** Ion 17:21-23; Rom 8:9-11 * **6:20:** 1Ko 7:23; 1Pe 1:18-19

a ningaru hale na kakaine rua. ⁶ I uka ma a vakuku mua. A ta kunana, a naro iea, mu ngaru ni ramaia, mu ramaia. ⁷ I kamumu e huriki lobo ri gi manga iau. Pali a Vure i vakabagetu hita takutaku na ningaru si gi ramaia.

⁸ Mua e huriki a bakovi i uka ma mu parangi, turana mua e huriki a havuri, a ta maea, i kamumu mu gu made manga ori, manga iau.

⁹ *Pali a viri i keri ni pahadanu a ningaru na kakaina, i kamumu ge parangi, ma ge ratapilea a ningaru dagi na kakaina.

¹⁰ *Mua e huriki mu parangi pali, a vakuku mua (i uka ma i iau, e Bakovi Dagi i vakuku mua): mua e huriki a ngatavine, naha ni ha taroa e girihine mua. ¹¹ (Pali a ngatavine ge ha taroa e girihina, nahea ge parangi tabu. O i kamumu ge hamule mai e girihina). Pali mua e huriki a bakovi, naha ni pile e girihine mua.

¹² Pali e huriki ranga ri parangi pali, a ta maea (i uka ma e Bakovi Dagi, iau a ta maea): e rei a bakovi, a turane teu, e girihina i uka ma i luhoi torea e Kristo, pali ra ngatavine iea i vivi kunana ni made turana, nahea ge pilea. ¹³ I mavonga kunana, a ngatavine tara, e girihina i uka ma i luhoi torea e Kristo, pali a bakovi iea i vivi kunana ni made turana, nahea ge pilea. ¹⁴ A bakovi i uka ma i luhoi torea e Kristo, pali e girihina i luhoi torea e Kristo, ngane a bakovi iea, a Vure i matakaria. E huriki e tuna ranga, a Vure i matakari ria. A ngatavine i uka ma i luhoi torea e Kristo, pali e girihina i luhoi torea, ngane a

* **7:9:** 1Tim 5:14 * **7:10:** Mat 5:32

ngatavine iea a Vure i matakaria. E huriki e tune rua, ranga a Vure i matakari ria, i uka ma i biu ria. ¹⁵ *Pali a bakovi o a ngatavine, ra i uka ma i luhoi torea e Kristo, i ngaru ni ha taroa e girihina, naha ni ta karia. Ge vano. Ge bele maea a hini, a viri i luhoi torea e Kristo i matukapaga ne girihina, a vuhuna a Vure i gale mua mu gu made na nivalemu. ¹⁶ *Mua e huriki a ngatavine, ma ge matai a naromu e girihimu, ge pulo a vilona. Pali mua e huriki a bakovi, ma ge matai a naromu e girihimu, ge pulo a vilona.

Ioē o Made Navai na Tahuna a Vure i Gale Ioē, o Made Maea Kunana

¹⁷ A ra nimade e Bakovi Dagi i habi ne hita takutaku, si gi ramai kunana. A ra nimade a Vure i gale hita takutaku vona, si gi laho vona. A vinara iea, a vakuku mua e huriki a tara ne Kristo vona. ¹⁸ E huriki a Vure i gale ria, ni pala pali a kuline ria, naha ri gi pulo a kuline ria ni pala. E huriki, a Vure i gale ria, pali i uka ma ni pala ma a kuline ria, nahea ni gi pala a kuline ria. ¹⁹ *A viri ni pala a kulina, o i uka ma ni pala a kulina, a maki tavula. A maki dagi, a viri ge longototo a vinara na Vure. ²⁰ Si made navai na tahuna a Vure i gale hita, si gi made kunana vona ra nimade iea. ²¹ A Vure i gale ioē na tahuna ioē a vorakato? Naha ni loho lege. Pali ge tahoka tara dala go matukapaga vona, o ratea, go matukapaga. ²² *A viri a Vure i galea na tahuna ia a vorakato vona, ngane i rihi e Bakovi Dagi, i matukapaga pali na matane Bakovi

* **7:15:** Rom 14:19 * **7:16:** 1Pe 3:1 * **7:19:** Rom 2:25; Gal 5:6; 6:15 * **7:22:** Pmn 16; 1Pe 2:16

Dagi. Pali a viri i uka ma a vorakato na tahuna e Bakovi Dagi i galea, ngane ia a vora ne Kristo. ²³ A Vure i kona mua na mapa dagi, i mavonga, nahea mu gu bele manga a vorakato ne huriki a bakovi. ²⁴ I mavonga, mua e huriki a turagu, mu made navai na tahuna a Vure i gale mua, mu made mavonga kunana turana Vure.

A Ngava Ranga na Parangia

²⁵ Ngane ga here a ngava ne huriki i uka ma ri parangi ma. E Bakovi Dagi i uka ma i habi nau ranga vinara. Iau kunana a habi ne mua a niluhoi kamumu nau, a vuhuna e Bakovi Dagi i dodo iau, i rata iau, iau a bakovi ni ta muholi. ²⁶ A parava mona, a tahuna na nimava, lakea iau a luhoi i kamumu e huriki i uka ma ri parangi ma, ri gi made mavonga kunana. ²⁷ O parangi pali? Naha ni ha taroa e girihimu. Pali ioe i uka ma o parangi ma, naha ni matakana a viri go parangi vona. ²⁸ Pali ioe o ngaru ni parangi, i uka maki. I uka ma o rata hale. A ngatavine i uka ma i parangi ma, lakea i parangi, i uka maki. I uka ma i rata hale. Pali e huriki ri parangi, bara i bele ne ria a maregoa na malala. A koi mu gu dili na maregoa, lakea a taki mua nahea mu gu parangi. ²⁹ Mua e huriki a turagu, a pelegona ngava nau i maea: a parava i uka ma i kupo ngane. I vakatubu ngane, e huriki ri parangi, nahea ri gi luhoi hateka a naro na parangia. ³⁰ E huriki ri tangi, nahea ri gi tangi hateka. E huriki ri vivi, nahea ri gi luhoi kunana a nivivi ne ria. E huriki ri kona a maki, nahea ri gi luhoi hateka a maki nga. ³¹ *E huriki ri leho

* **7:31:** 1Ion 2:17

na maki na malala, ri gi made manga a leho iea i uka ma i dagi hateka na matane ria, a vuhuna a malala, ra si masia mona, i popote ge lobo.

³² A ngaru ge uka tara maki mu gu loho lege vona. A bakovi i uka ma i parangi ma bara i luhoi hateka a leho ne Bakovi Dagi, a ra ge ratea, ge vivi vona e Bakovi Dagi. ³³ Pali a bakovi i parangi pali, bara i loho lege vona a maka maki na malala, a ra ge ratea, ge vivi vona e girihina, ³⁴ lakea bara i loho rua. A ngatavine i uka ma i parangi ma, bara i luhoi kunanea a leho ne Bakovi Dagi. I ngarua a kakaina, a hanuna ge ne vona a Vure kunana. Pali a ngatavine i parangi pali, bara i loho lege vona a maka maki na malala, a ra ge ratea ge vivi vona e girihina. ³⁵ A ta maea, i uka ma ga ta pupukari mua. A ta maea, ga kori mua, mu gu ramai a naro kamumu, mu gu habi vakaroro a hatene mua ne Bakovi Dagi.

³⁶ E rei a bakovi i luhoi ta i uka ma i rata kamumu hatekea a ngatavine ni habikari vona, a ningaru vona i kinigao hateka, lakea i masia bara i kamumu ru gu parangi, i uka maki. Ge ramai a ningaru vona, ru gu parangi. I uka ma ru rata hale. ³⁷ Pali a bakovi iea ge pesi tora na niluhoi na hatena, i uka ma i ngaru ni parangi a vuhuna i matakari kamumu a ningaru na kakaina, i luhoi kado pali i uka ma ge parangi, ra bakovi iea i rata kamumu. ³⁸ I mavonga, a bakovi iea ge parangi vona a viri ni habikari vona, i rata kamumu. Pali i uka ma ge parangi, bara i rata kamumu hateka.

³⁹ *A ngatavine ge made kunana turana e girihina, ge vano ge harena na tahuna i mate. Pali e

* 7:39: Rom 7:2-3

girihiina ge mate, ngane bara i parangi tabu na ningaru vona. Pali ge parangi vona a bakovi i luhoi torea e Bakovi Dagi. ⁴⁰ Pali iau a luhoi, i uka ma ge parangi tabu, bara i vivi. A luhoi a Hanuna Vure i made turagu, lakea a ta maea.

8

A Nihabi na Maka Vure Tavula

¹ *Ngane ga taki mua vona a kania ni habi na vure ranga. Si lohoka vona a ngava iea, “Hita lobo si tahoka a lohokanga.” Pali a “lohokanga” iea i vakabele a tagenga. Pali a naro na nivangaru i vakatora hita. ² *E rei a viri i pahaluhoi ta i lohoka pali, i uka ma i lohoka kamumu ma. ³ Pali e rei a viri i ngarua a Vure, a Vure i matakilalea a bakovi iea.

⁴ *I mavonga, a naro ni kani a kania ni habi na vure ranga, si lohoka vona a ngava iea, “A maka vure ranga, i uka ma ri muholi.” A ngava tara i maea, “A Vure i taku kunana.” ⁵ I muholi, i tahoka a maki i kupo na hunu, na malala, e huriki ranga ri taki ta a vure. A maki ni gale a vure, a bakovi dagi, ri kupo. ⁶ *Pali ne hita, a Vure i taku kunana, re Tamane hita, ra i ratarike a maki lobo. Hita a ngate vona. A Bakovi Dagi i taku kunana, re Isu Kristo. Na limana kunana, a Vure i ratarike a maki lobo. I habi ne hita a nimahuri karaba.

⁷ Pali e huriki ranga i uka ma ri lohoka vona a ngava nga. Hosi ri kavurike a maka vure tebi. Ri luhoi ta a vure muholi, lakea ngane na tahuna ri kani a kania ni habi lakea na vure nga, ri hataki

* **8:1:** Apo 15:29 * **8:2:** Gal 6:3 * **8:4:** Vin 4:39; 6:4; Gal 4:8

* **8:6:** Epe 4:5-6

hale, ri hataki ri katoki, a vuhuna ri loho lege, ri gi kani o i uka? ⁸ Pali a maki si kani, o i uka ma si kani, i uka ma ge rata hita si gi malamala na matana Vure. I uka ma si kani, i uka ma ge rata hita si gi hale. O si kani, i uka ma ge rata hita si gi kamumu.

⁹ *Pali mu matadoko. A maki o lohoka vona i uka ma i hale go ratea, ma ge rata e huriki i uka ma ri luhoi tora hateka ri gi boru. ¹⁰ Ma ge matai ioe, ra ioe o tahoka a lohokanga, o kani na roho na vure tara. Bara o vakarike a hatena bakovi iea, ra i uka ma i tora a niluhoi vona, bara i kani a kania ni habi na vure tara. ¹¹ *I mavonga, a lohokanga vomu i ratapilea a bakovi iea, ra i uka ma i tora a niluhoi vona. Pali ia a turamu. E Kristo i mate vona. ¹² Na naro iea, mu rata a naro hale ne huriki e turamu, mu vakavaroru a niluhoi ne ria, a vuhuna i uka ma ri tora. Ngane mu rata a naro hale ne Kristo. ¹³ *I mavonga, a ra maki a kani ge ratea a turagu ge boru, bara pilea, i uka ma ge boru a turagu.

9

A Leho ne Huriki a Apostolo

¹ *Iau i uka ma a vorakato. Iau a apostolo. Iau a masia na matagu e Isu, a Bakovi Dagi ne hita. Mua a kanena leho nau a rata ne Bakovi Dagi. ² *E huriki ranga ri gi koi ni taki iau, ge iau a apostolo. I uka maki, a vuhuna i muholi hateka, iau a apostolo ne mua. A Vure i vakasiri manga

* **8:9:** Rom 14:13-15; Gal 5:13 * **8:11:** Rom 14:15,20 * **8:13:**

Rom 14:21 * **9:1:** Apo 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9 * **9:2:** 2Ko 3:2-3

iau a apostolo ne Bakovi Dagi, a vuhuna mu luhoi tora ia.

³ E huriki ranga ri gi ngaru ni nana iau, iau bara koli maea: ⁴*Bara mi ngaru, bara mi bole ne huriki a tara ne Kristo a maki ni kani, a naru. ⁵ E huriki a apostolo ranga, e huriki e tarine Bakovi Dagi, turana e Sipas, ria lobo ri laho turana e girihine ria, ra ri luhoi torea e Kristo. Maria ranga, bara miri ngaru, bara miri laho turana e girihine maria. ⁶ O mu ngaru maria e Barnabas kunana miri gi leho na limane maria, miri gi kani, miri gi ninu? ⁷ E rei a nugumaheto ge kona a maki ni kani vona? E rei ge varo a hania, pali i uka ma ge kani vona? E rei ge matakari a sipsip, pali i uka ma ge ninu a namona ruruna sipsip vona?

⁸ Ra ngava nga, i uka ma a niluhoi na bakovi. Ni here na Vinara. ⁹*A Vinara ne Moses, ni here maea, “A bulmakau i leho ni pahavila a vinina vit, naha ni kolo pupua a ngavana, ge keru ni kani.” Pali a Vure, i uka ma i loho lege vona a bulmakau. ¹⁰*A ngava iea ni here virihi hita. Ni here ni kori hita, a vuhuna a bakovi i varo, a bakovi i mirio, bara ru pasimata varago ni kani a maki na hania. ¹¹*Maria miri varo a maki na Vure na kurukurune mua. Lakea bara miri ngaru, bara miri bole a maki na malala ne mua. ¹²*E huriki ranga ri bole vakaroro a maki ne mua, pali maria, i kamumu hateka miri gi bole.

Pali i uka ma ge mavonga. I uka ma miri ngaru ni bole a maki ne mua. Miri hatenono

* **9:4:** Luk 10:8 * **9:9:** Vin 25:4; 1Tim 5:18 * **9:10:** 2Tim 2:6 * **9:11:** Rom 15:27 * **9:12:** Apo 20:34; 2Ko 11:9

kunana na maregoa, ma miri gi putukari a dala ne huriki ranga, i uka ma ri gi luhoi torea a Velenga Kamumu ne Kristo. ¹³ *Mu luhoia, e huriki ri leho na Roho na Vure, ri kani na maki ni kani na Roho. E huriki ri leho ni habi a nihabi na dede, ri kani vona a nihabi. ¹⁴ *I mavonga kunana, e Bakovi Dagi i vakuku, ni gi habi ne huriki ri vakalongo a Velenga Kamumu.

¹⁵ I kamumu ga bole ne mua, pali iau i uka ma a bole. A here a ngava nga, i uka ma ga bole a maki ne mua. A vivi a vuhuna i uka ma a bole a maki ne mua. Lakea a koi mu gu habia nau tara maki. Bara mu habia nau tara maki, bara mu bole vuroki nau a maki a vivi vona. Bara mate taro. ¹⁶ *I uka ma ga bibi rike mule a ragu na tahuna a vara e huriki na Velenga Kamumu, a vuhuna a Vure i vakuku iau ga vara. Iau i uka ma ga vara, a Vure bara i ratapile iau. ¹⁷ Iau bara vara na ningaru nau, bara bole a mapagu. Pali iau bara vara i uka ma na ningaru nau, bara vara, a vuhuna a Vure i habia nau a leho iea ga ratea. ¹⁸ I mavonga, a ra mapagu ga bolea? Pali a mapagu i maea: ga vakalongo tavula e huriki vona a Velenga Kamumu, i uka ma ri gi kona iau, i manga a vinara i taki ri gi kona iau.

¹⁹ Iau i uka ma a vora na viri tara. Pali a vakakiroko iau, a bele manga a vora ne huriki lobo. A rata mavonga, ga bole dili e huriki ala kupo. ²⁰ *Na tahuna a made turane huriki a Iuda, a made manga a Iuda, ga bole dili e huriki a Iuda ala kupo. Na tahuna a made turane huriki ri nugu

* **9:13:** Vin 18:1-3 * **9:14:** Mat 10:10; Gal 6:6 * **9:16:** Jer 20:9 * **9:20:** Apo 21:20-26

tata a vinara, a made manga ria, ga bole dili e huriki ri muri mai a vinara. Pali a vinara i uka ma i matakari iau. ²¹ Na tahuna a made turane huriki i uka ma ri lohoka na vinara, a made manga ria, ga bole dili e huriki nga. Pali i uka ma a longotaro a vinara na Vure. A muri mai a vinara ne Kristo. ²² *Na tahuna a made turane huriki i uka ma i tora hateka a niluhoi ne ria, a rata kunana a rabu ri luhoi ta i kamumu, ga bole dili ria. A made turana e huriki a bakovi navai, a bele manga ria, ga bole dili e huriki ranga na dala lobo. ²³ A maki lobo nga a rata ne vona ni vakalongo a Velenga Kamumu, lakea iau tara ga bole a bagetua na Velenga Kamumu turane ria.

Si Gi Nunu Hateka

²⁴ Mu luhoia, e huriki ri varangi ni nunu, ria lobo ri rura ni mulangi. Pali a viri ala taku kunana bara i mulangi. I mavonga, mu nunu hateka, mu gu mulangi. ²⁵ *E huriki a bakovi na rihiva ri tovo mule a kakaine ria. Ri rata mavonga, ri gi mulangi, ri gi bole a mapane ria. A mapa ri bolea bara i ropo muri ma. Pali a mapane hita bara i tabuli vakaroro. ²⁶ I mavonga, iau i uka ma a nunu tavulavula. A manga a viri i vadaki, i uka ma a voro tavula a limagu. ²⁷ *Na tahuna a vara e huriki, a tovo mulea a kakaigu, a ratea i muri mai a ningaru nau, ma ni gi matai iau, i uka ma ga mulangi.

10

Naha Ni Kavurike a Vure Ranga

* **9:22:** 2Ko 11:29 * **9:25:** Pili 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8 * **9:27:** Rom 8:13; 13:14

¹*Mua e huriki a turagu, a ngaru mu gu lohoka vona, e huriki a gare ne hita hosi, a bubu i matakari ria lobo na tabeke i ngeki. Ria lobo ri laho polo na dari. ²A bubu i matakari ria, ri laho polo na Dari Vururu turane Moses. A naro nga ru rata e huriki nga, ria a tara ne Moses, i manga mona a viri ni vahilolo, i dili na tara ne Kristo. ³*Ria lobo ri kani vona a maki ni kani i valai na Vure. ⁴*Ri ninu vona a naru i valai na Vure, a vuhuna ri ninu vona a naru na kedo i valai na Vure, ra i muri mai ria. A kedo iea, re Kristo. ⁵*A maki nga ri bele ne ria, pali i kupo ne ria, a Vure i uka ma i vivi ne ria, lakea i ratapile ria na tabeke i ngeki.

⁶*A maki nga ri bele, ge a nivakasiri ne hita, i uka ma si gi ngaru a naro hale manga ria. ⁷*Nahea mu gu kavurike a vure ranga, manga e huriki nga ri rata. Ni here na Hinere i maea, “Ri made puru, ri kani, ri ninu. Muri ri pesi rike, ri rehi turane huriki a ngatavine.” ⁸*Nahea si gi rata a naro na molenga, i manga ranga ne ria ri rata. Ri rata mavonga, e huriki ala 23,000 ri mate na parava i taku kunana. ⁹*Nahea si gi tonia e Kristo, i manga e huriki ranga ne ria ri rata. Ri rata mavonga, a maka mata ri kani mate ria. ¹⁰*Naha ni deke na Vure, i manga e huriki ranga ne ria ri rata. Ri rata mavonga, lakea a agelo na matenga i rabalaki ria. ¹¹A vuranga nga ri bele,

* **10:1:** Nim 13:21-22; 14:22-29 * **10:3:** Nim 16:35 * **10:4:** Nim 17:6; Gi 20:11 * **10:5:** Gi 14:29-30 * **10:6:** Gi 11:4,34; 1Ko 10:11 * **10:7:** Nim 32:6 * **10:8:** Gi 25:1-9 * **10:9:** Gi 21:5-6 * **10:10:** Gi 16:41-49

ge vakasiri e huriki nga i uka ma ri gi rata a naro hale. Ni here puru na hinere, ge tovo hita, ra si made pali na nilobona parava. ¹² I mavonga, e rei a viri i luhoi ta i pesi tora, ge matadoko, ma ge boru. ¹³ A nitoni lobo i bele ne mua, i manga kunana a nitoni i bele ne huriki lobo. A Vure i rata a maki lobo i taki ge rata, i mavonga, na tahuna a nitoni i bele ne mua, bara i matakari mua, a nitoni i uka ma ge rangi a kinigaonga ne mua. Bara i ratea tara dala mu gu malele ha vona a nitoni, i uka ma mu gu boru.

¹⁴ I mavonga, mua e huriki a turagu, mu malele ha vona a naro ni kavurike a vure ranga. ¹⁵ Mu tahoka a niluhoi kamumu, lakea a taki mua. Mu luhoi kado a ngava a taki. ¹⁶ *A kikei si ninu vona na komunio, si vaveru vona a darane Kristo. Na tahuna si kevea a bret, si vaveru vona a kakaine Kristo. ¹⁷ *A bret i taku kunana. I mavonga, hita lobo si vakalipopo, hita a tara i taku kunana, a vuhuna si vaveru vona a bret i taku kunana. ¹⁸ *Mu luhoi e huriki a Israel. Ri manga a kabu i taku kunana, ri kani vona a nihabi ni habi na dede, ri vaveru vona a nihabi. ¹⁹ *I uka ma a taki a vure ranga a maki muholi. I uka ma a taki a kania ni habi ne ria a maki muholi. ²⁰ *Pali a nihabi ne huriki ri made na uvo, i uka ma ri habi na Vure. Ri habi na hanitu. A koi mu gu vaveru turana hanitu. ²¹ *Mu keru ni ninu varago a kikei ne Bakovi Dagi, a kikei na hanitu. Mu keru ni kani varago na dede ne Bakovi Dagi, a dede na hanitu.

* **10:16:** Mat 26:26-28 * **10:17:** Rom 12:5 * **10:18:** Levi 7:6
 * **10:19:** 1Ko 8:4 * **10:20:** Vin 32:17; Kap 9:20 * **10:21:** 2Ko
 6:15-16

22 *I navai? Si kinigao hateka ne Bakovi Dagi? Si gi vakarike a hatena ge bage ne hita?

*A Maki Lobo Si Rata, Ge ne Vona e Bakovi Dagi
Kunana*

23 *Mua ranga mu ta maea, “I uka tara naro ni gi pupukari iau ga rata.” Pali iau a taki, a naro ranga i uka ma ri gi kori iau. Mu ta maea, “I uka tara naro ni gi pupukari iau ga rata.” Pali iau a taki, a maki ranga i uka ma ge vakatora hita.

24 *Naha ni luhoi ni tuhori mule ioe kunana. O luhoi e huriki ranga, o tuhori ria. 25 A ra kania mu kona na maket, nahea mu gu nana ria, ri bole vai, ni habi na nitamina vure o i uka. Mu kani kunana, 26 *a vuhuna ni here maea, “A malala, a maki lobo i tabuli vona, ne vona e Bakovi Dagi.”

27 A bakovi tara i uka ma i luhoi torea e Kristo, ge taki ioe go kani na ruma vona, pali o ngaru ni vano, o vano. A ra maki i habi vomu, o kani kunana. Naha ni nanea i bole vai. 28 *Pali ni gi taki ioe maea, “A kania nga ni habi manga a nihabi na vure.” Pali, naha ni kani, ma ge hale a niluhoi na viri i vakalongo ioe vona a kania nga.

29 A ta maea, i uka ma go kori a niluhoi vomu. A ta maea, go kori a niluhoi na viri i taki ioe vona a kania nga i valai na roho na vure tebi. A viri tara bara i ta maea, “I navai a ningaru nau ni gi pupukari na niluhoi na bakovi tara? 30 *Iau a kani, a kavurikea a Vure vona a kania iea, pali ri gi ta hale navai nau vona a maki a kavurikea a Vure vona pali?”

* **10:22:** Vin 32:21 * **10:23:** 1Ko 6:12 * **10:24:** Rom 15:1-2

* **10:26:** Sng 24:1 * **10:28:** 1Ko 8:7 * **10:30:** 1Tim 4:4

31 *I mavonga, a ra maki mu ninu, a ra maki mu kani, a ra maki mu ratea, mu ratea, e huriki ri gi togoa a Vure.

32 *Na matane huriki a Iuda, e huriki a Grik, e huriki a tara na Vure, naha ni ratea tara maki ge rata ria ri gi boru. 33 *Iau tara, a toni ni rata a maki e huriki lobo ri gi vivi vona. I uka ma a tuhori mule iau. A maki lobo a rata, ga tuhori e huriki ala kupo, a Vure ge korimule ria.

11

1 *Mu muri mai a vilogu, i manga a hini iau a muri mai a vilone Kristo.

A Ngava na ni Kavitagua a Gigi

2 A ngaru ni kavurike mua, a vuhuna mu longototo iau, a ngava lobo a taki mua vona, ra ngava a vara mua vona hosi. 3 *Pali a ngava tara a ngaru mu gu lohoka vona. E Kristo i muga ne huriki a bakovi. E huriki a bakovi ri muga ne huriki e girihine ria. A Vure i muga ne Kristo. 4 A bakovi ge vasileki, o ge rata a nita propet, i uka ma ge kavitagua a gina. Bara i kavitagua a gina, bara i vakamaruhu a viri i muga vona, re Kristo. 5 Pali a ngatavine ge vasileki, o ge rata a nita propet, ge kavitagua a gina. Bara i uka ma ge kavitagua a gina, bara i vakamaruhua a viri i muga vona, re girihina. I manga kunana ge ali vuroki a vuna, bara i maruhu e girihina. 6 A ngatavine ge koi ni kavitagua a gina, pali, ge ali vuroki a vuna! Pali bara i rata mavonga, bara i

* 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Rom 14:13 * 10:33: 1Ko 9:20-22

* 11:1: 1Ko 4:16 * 11:3: Vuh 3:16; Epe 5:23

maruhu. I mavonga, i kamumu ge kavitagua a gina na tahuna i vasileki. ⁷* A bakovi i uka ma ge kavitagua a gina na tahuna i vasileki, a vuhuna a bakovi i manga a hanuna Vure, a bagetuanga na Vure. Pali a ngatavine a bagetua ne girihina, ⁸* a vuhuna a Vure i uka ma i ratarikea a bakovi na karonā ngatavine. A Vure i ratarikea a ngatavine na karonā bakovi. ⁹ A Vure i uka ma i luhoia a ngatavine, i ratarikea a bakovi ge tuhoria. I luhoia a bakovi, lakea i ratarikea a ngatavine ge tuhoria. ¹⁰ I mavonga, a ngatavine ge kavitagua a gina na tahuna i vasileki, ge manga a kilakila, ge vakasiri manga a bakovi i muga vona, a vuhuna e huriki a agelo ri matanono hita. ¹¹ Pali hita e huriki a tara ne Bakovi Dagi, a ngatavine i uka ma i made kikeri. A bakovi i tuhoria. A bakovi tara, i uka ma i made kikeri. A ngatavine i tuhoria. ¹² Muga, a Vure i ratarike a ngatavine na karonā bakovi. Pali ngane e huriki a bakovi, i poda ria a ngatavine. Pali a maki lobo i valai na Vure. ¹³ Mu luhoi kadoa a ninana iea: a ngatavine ge vasileki na Vure, i kamumu i uka ma ge kavitagua a gina? ¹⁴ I kavakava hateka, a maki ni maruhu vona a bakovi i ola a vuna. ¹⁵ Pali a ngatavine, i ola a vuna, i mata kamumu hateka, a vuhuna a vuna ni habi na ngatavine, ge kavitagua a gina. ¹⁶ Pali e rei a viri i ngaru ni gege vona a ngava nga, mi uka tabu tara naro mi gi tovo. A tara na Vure na tanga lobo ri ramai a ngava nga.

A Kinani na Malunga ne Bakovi Dagi

* **11:7:** Vuh 1:26-27 * **11:8:** Vuh 2:18-23

¹⁷ Pali ngane a tahoka ranga ngava, i uka ma ga kavurike mua vona. Na tahuna mu vapopo, i uka ma mu rata kamumu. Mu rata hale. ¹⁸ *Na tahuna mua e huriki a tara ne Kristo mu vapopo, a longo ta mu vapida lae. A luhoi ge muholi popote a ngava iea. ¹⁹ I uka ma i kamumu. Pali i muholi bara i tahoka e huriki ri vapida lae, ge vakasiri e rei ne mua i luhoi muholia e Kristo. ²⁰ Na tahuna mu vapopo, mu kani, i uka ma i manga mu kani a kania ne Bakovi Dagi, ²¹ a vuhuna mua takutaku mu kani kunana. E huriki ranga i uka ma ri bole kupo, ri vitolo. E huriki ranga ri ninu hateka, ri manga. ²² Mu manga! Mu uka ruma mu gu kani vona, mu gu ninu vona? I mata manga mu biu a tara na Vure, mu vakamaruhu e huriki ri bala a maki. Ga taki navai mua? Ga kavurike mua? I uka liu!

²³ E Bakovi Dagi i tovo iau, ngane ga tovo mua. Na rodo, ta ni gi habi na limane huriki a pile e Isu a Bakovi Dagi, i bole rike a bret, ²⁴ i kavurikea a Vure vona, i kevea, i ta maea, “Ra bret iea a bobogu, a habia ge korimule mua. Mu rata mavonga vakaroro, mu luhoi mule iau.” ²⁵ *Ri kani lobo, i bole rikea a kikei na vain, i kavurikea a Vure vona, i ta maea, “A kikei iea i vakasiri a ngava dagi karaba, a vakatorea na daragu. Na tahuna mu ninua, mu luhoi mule iau.”

²⁶ Na tahuna mu kania a bret, mu ninu a vain, mu vakalongo e huriki vona a matenga ne Bakovi Dagi, ge vano, ge harena na tahuna ge hamule valai. ²⁷ *I mavonga, e rei a viri i kani a bret, i

* **11:18:** 1Ko 1:10-12

* **11:25:** Nim 24:6-8; Hib 8:8-13

* **11:27:** Hib 10:29

ninu a kikei na vain ne Bakovi Dagi na naro i uka ma i togoa e Bakovi Dagi vona, i manga i luhoi a maki tavula a kakaina, a darane Bakovi Dagi, i tahoka a ngava. ²⁸ I mavonga, i kamumu mu gu luhoi kado mule a narone mua taro. Muri mu kani a bret, mu ninu na kikei. ²⁹ E rei a viri i uka ma i luhoi kado mule a narona, pali i kani, i ninu, a Vure bara i vakamadihia. ³⁰ Na naro iea kunana, i kupo ne mua mu giloa, mu uka a nitora, pali e huriki ranga ri mate pali. ³¹ Hita bara si pelekado mule hita, a Vure i uka ma ge vakamadihi hita. ³² *Pali na tahuna e Bakovi Dagi i vakamadihi hita, i tovo hita, i uka ma si gi velu turane huriki na malala.

³³ Mua e huriki a turagu, na tahuna mu vapopo mu gu kani, mu vadava. ³⁴ A viri i vitolo, ge kani taro na ruma, lakea na tahuna mu vapopo ni kani palupu, a Vure i uka ma ge vakamadihi mua. A ngava ranga ga habi ne mua muri ma na tahuna a bele iene.

12

A Maka Nitora na Hanu Kiripiripi

¹ Mua e huriki a turagu, a ngaru mu gu lohoka vona a maka nitora legelege a Hanu Kiripiripi i habi tavula ne hita. ² *Hosi, na tahuna mu made na uvo, ni tami mua na dala ranga, mu kavurike a hanuna vure ranga, ra ri keru ni ta. ³ *I mavonga, a ngaru mu gu palala vona tara maki. E rei a viri i ta maea, “A rudurahea e Isu!”, a Hanuna Vure i uka ma i made turana bakovi iea. A Hanu

* **11:32:** Hib 12:5-6 * **12:2:** Hab 2:18-19 * **12:3:** 1Ion 4:2-3

Kiripiripi i uka ma ge made turana viri, bara i keri ni ta maea, “E Isu ia e Bakovi Dagi!”

⁴*A nitora a Hanu Kiripiripi i habi tavula ne hita, ri kupo, ri legelege, pali a Hanu Kiripiripi i taku kunana. ⁵A leho e Bakovi Dagi i habi ne hita takutaku ri legelege, pali e Bakovi Dagi i taku kunana. ⁶A naro kamumu si gi rata ri kupo, ri legelege, pali a Vure i taku kunana, i habi a nitora ne hita si gi rata. ⁷A Hanu Kiripiripi i vakasiri a nitora vona ne hita takutaku, si gi vakori. ⁸A Hanu Kiripiripi i habi na viri tara a ngava na niluhoi kamumu. Pali na viri tara i habi a ngava na lohokanga.* ⁹I habi na viri tara ge luhoi torea a Vure. Pali i habi na viri tara a nitora ni vakamahuri e huriki ri giloa. ¹⁰A Hanu Kiripiripi i habi na viri tara a nitora ni rata a nivakasiri. I habi na viri tara a nita propet. I habi na viri tara a nitora ni matakilaka vona a maki na Vure, a maki na hanitu. Na viri tara i habi ge ta na tabele tebi legelege. Na viri tara i habi ge tuveve polo a pelegona tabele tebi. ¹¹*A maki lobo nga, a Hanu Kiripiripi i taku kunana i rata, i habi ne huriki takutaku na ningaru vona.

Hita Lobo a Kakaine Kristo

¹²*A kakaine hita i tahoka a tabekena i kupo. A tabekena i kupo hateka, pali ri vakabele a kakaina i taku kunana. Na naro iea kunana, a kakaine Kristo tara. ¹³*E huriki ranga a Iuda, e

* **12:4:** Rom 12:6 * **12:8:** A ngava na lohokanga, a Vure bara i vakalongo ioe vona a maki tara ni rata kapiloho. Ioanes 4:18; Apostolo 5:3 * **12:11:** 1Ko 7:7 * **12:12:** 1Ko 10:17 * **12:13:** Gal 3:28

huriki ranga a Grik, e huriki ranga a vorakato, e huriki ranga i uka ma ria a vora, hita lobo, a Hanu Kiripiripi i vahilolo hita, si bele manga a kakaine Kristo i taku kunana. Hita lobo si vaveru vona a Hanu Kiripiripi i taku kunana.

¹⁴ A kakaina viri, i kupo a tabekena. I uka ma i taku kunana. ¹⁵ A vaha ge ta maea, “Tau i uka ma a lima, lakea iau i uka ma a tabekena kakaina viri.” A ngava iea i uka ma ge ratea ge muholi. Ia a tabekena kakaina viri. ¹⁶ Pali a tulina ge ta maea, “Tau i uka ma a matana, lakea iau i uka ma a tabekena kakaina viri.” A ngava iea i uka ma ge ratea ge muholi. Ia a tabekena kakaina viri. ¹⁷ A kakaimu lobo ga matana kunana, go longo navai? Pali a kakaimu lobo ga tulina kunana, go burongi navai? ¹⁸ Pali a kakaine hita i uka ma i mavonga. A Vure i rata a kakaine hita, i ru na tabekene ria takutaku a tabekena kakaine hita, na ningaru vona. ¹⁹ A kakaina viri ge tahoka a tabekena i taku kunana, i uka ma ge manga a kakaina viri. ²⁰ A kakaine hita i tahoka a tabekena i kupo, pali a tabekena nga ri vakabele a kakaine hita i taku kunana.

²¹ A matana viri i uka ma ge takia a limana ge uka leho. A gina viri i uka ma ge takia a vahana ge uka leho. ²² Pali a maka tabekena kakaine hita ri mata manga i uka ma ri tora, ri tahoka a leho dagi. ²³ A maka tabekena kakaine hita si maruhu vona, si vakabagetu, si kavitagu. A maka tabekena kakaine hita i uka ma ni gi matai, si kavitagu kamumu. ²⁴ Pali a maka tabekena kakaine hita i uka ma si maruhu vona, i uka ma si gi kavitagu. A Vure i ru na tabekene ria

takutaku, a tabekena kakaine hita, i rata a maka tabeke si maruhu vona, si matakari kamumu. ²⁵ Lakea a kakaine hita ge taku kunana, i uka ma ge vakalipida. A maka tabekena kakaine hita lobo ri vamatakari. ²⁶ A tabekena tara ge bole a nimadihi, a tabekena lobo bara ri hatakia. A tabekena tara ni gi vakabagetu, a tabekena lobo bara ri vivi.

²⁷ *Na naro iea kunana, mua takutaku a tabekena kakaine Kristo. ²⁸ *A Vure i ru e huriki ri gi leho pololilo na tara ne Kristo. I ru taro e huriki a apostolo, muri i ru e huriki a propet, muri ru e huriki a mari ni tovo, muri i ru e huriki ri rata a nivakasiri, muri e huriki ri vakamahuri e huriki, e huriki ri moro ni kori, e huriki ri moro ni matakari a leho, e huriki ri ta na tabele tebi legelege. ²⁹ I uka ma ge mua lobo a apostolo. I uka ma ge mua lobo a propet. I uka ma ge mua lobo a mari ni tovo. I uka ma ge mua lobo mu gu rata a nivakasiri. ³⁰ I uka ma ge mua lobo mu gu vakamahuri a viri. I uka ma ge mua lobo mu gu ta na tabele tebi. I uka ma ge mua lobo mu gu tuveve polo a tabele tebi. ³¹ *A ngaru mua lobo mu gu ngaru ni bole a nitora na Hanu Kiripiripi ni rata a leho ge tuhori hateka e huriki.

Pali ngane ga vakalongo mua vona a naro i kamumu hateka.

13

¹ Iau bara ta na tabele tebi ne huriki a bakovi, ne huriki a agelo, pali i uka ma a ngaru e huriki, a ta tavulavula manga a tavure i ngere tavula, o

* **12:27:** Rom 12:5 * **12:28:** Epe 4:11-12 * **12:31:** 1Ko 14:1

manga a garamo i tangi bitutu lae. ²* Iau bara ta na nita propet, a lohoka na lohokanga kapiloho lobo, a luhoi tora hateka, lakea a maka lolo ri gi malaga na murine ria, pali iau i uka ma a ngaru e huriki, iau a maki tavula. ³ Iau bara habi lobo a mahala nau, o ri gi gutu iau na kanono, pali iau i uka ma a ngaru e huriki, a naro nga i uka ma ru gu kori iau.

⁴ A viri i ngaru e huriki, bara i hatenono ne huriki. Bara i rata kamumu e huriki. I uka ma ge masigoro na viri. I uka ma ge bibi rike mule ia. I uka ma ge tagege. ⁵ A viri i ngaru e huriki i uka ma ge mata polopolo na viri. I uka ma ge luhoi mule ia kunana. Bara i made madoru kunana. Bara i longo kaburungi malaviriri na tahuna a viri i rata halea. ⁶* A viri i ngaru e huriki, i uka ma ge vivi na naro hale. Bara i vivi na ngava muholi. ⁷* A viri i ngaru e huriki bara i kaloho a nimava, i luhoi tora vakaroroa a Vure, i pasimata vakaroro na Vure, i pesi tata na tahuna a maregoa i bele.

⁸ A nita propet bara i lobo. A naro ni ta na tabele tebi bara i lobo. A lohokanga na maki kapiloho bara i lobo. Pali a naro na nivangaru i uka ma ge lobo. ⁹ Ngane si lohoka popote kunana, si ta propet popote kunana. ¹⁰ Pali na tahuna a maki maraviluna i bele, a kalavana maki bara i lobo. ¹¹ Hosi iau a koma kiroko, a ta manga a koma kiroko, a naro manga a koma kiroko, a luhoi manga a koma kiroko. Pali na tahuna a koru rike, a voro taparaki a naro na koma. ¹² Ngane i uka ma si matai kavakavea a Vure. Si matai popote

* **13:2:** Mat 17:20 * **13:6:** Rom 12:9 * **13:7:** 1Pe 4:8

kunanea, i manga si masia na tuku. Pali muri ma bara si masia a matana, bara si lohoka kamumu vona, i manga a hini i lohoka kamumu pali ne hita. ¹³*Ngane a maki i tolu i tabuli, ra a naro ni luhoi tora, a naro ni pasimata, a naro ni vangaru. Pali a viri dagi hateka, a naro na nivangaru.

14

A Nita Propet

¹*Mu muri mai a naro ni vangaru. Mu ngaru hateka ni bole na Hanu Kiripiripi a nitora ni rata a leho legelege. A nitora mu gu ngaru hateka, mu gu ta propet, ²a vuhuna a viri i ta na tabele tebi i uka ma i ta mai e huriki a bakovi, ri gi longokilalea a ngavana. I ta maia a Vure. I ta na nita kapiloho na nitora na Hanu Kiripiripi. ³Pali a bakovi i ta propet, i ta mai e huriki a bakovi, ge vakatora ria, ge luke ria, ge kori ria. ⁴A bakovi i ta na tabele tebi i vakatora mule ia kunana. Pali a viri i ta propet i vakatorea a tara ne Kristo. ⁵A ngaru mu gu ta na tabele tebi, pali a ngaru hateka mu gu ta propet. A viri i ta propet i rangi a viri i ta na tabele tebi. O ge tuveve polo a ngavana viri i ta na tabele tebi, ngane bara i kamumu manga a viri i ta propet, i vakatorea a tara ne Kristo.

⁶Mua e huriki a turagu, iau bara valai ne mua, ga ta na tabele tebi, ge kori navai mua? Pali bara vakalongo mua vona a ngava i vakasiri iau vona a Vure, o a lohokanga na Vure, o a nita propet, o ga tovo mua, bara kori mua. ⁷I manga kunana a maki i uka nimahuri, manga a piloli, o a gita. A

* **13:13:** 1Tes 1:3 * **14:1:** 1Ko 12:31; 14:39

viri i sigi rua, pali i uka ma ge ramai kamumu a linge, i sigi tavula, e huriki ri gi longokilala navai a linge? ⁸ Na tahuna e huriki ri nunu lakea na vabinga, a viri tara bara i vaki a tavure. Pali i uka ma ge vaki kamumu, e huriki a nugumaheto ri gi lohoka navai ri gi vano ri gi vaubi? ⁹ Mua ranga. Bara mu ta na tabele tebi, e rei ge longokilala? Bara mu ta tavula kunana. ¹⁰ I kupo a nita koea na malala. Ria lobo ri tahoka a pelegona. ¹¹ Pali iau i uka ma ga longokilalea a nitane ria, iau ngane a mosi na matana viri i ta. Ia tara, a mosi na matagu. ¹² A matai mua mu ngaru hatekea ni bole a Hanu Kiripiripi, a nitora ni rata a leho legelege. I mavonga, a ngaru mu gu ngaru hateka a maki ge vakatorea a tara ne Kristo.

A Tabele Tebi

¹³ I mavonga, a viri i ta kilala na tabele tebi ge vasileki, a Vure ge ratea ge tuveve poloa a pelegona. ¹⁴ A ta maea, a vuhuna iau bara vasileki na tabele tebi, a hanugu i vasileki, pali a niluhoi nau i tabuli tavula. ¹⁵ Pali a ra ga ratea ngane? A hanugu bara i vasileki, pali a niluhoi nau tara bara i vasileki. A hanugu bara i kalolo, pali a niluhoi nau tara bara i kalolo. ¹⁶ Ioe bara o vasileki kunana na hanumu, a viri i uka ma i lohoka bara i keri ni ta maea, “I muholi”, a vuhuna i uka ma i longokilalea a nitamu. ¹⁷ O rata mavonga, i muholi ioe o kavurikea a Vure, pali e huriki ranga, i uka ma o vakatora ria. ¹⁸ A kavurikea a Vure vona a rangi mua na rabuna ni ta na tabele tebi. ¹⁹ Pali ge kori navai e huriki na vaponga na tahuna a ta na tabele tebi? Bara ta

kavakava na ngava, a tovo mua, bara i kamumu hateka.

²⁰ *Mua e huriki a turagu, na maka maki nga, naha ni luhoi manga a koma kiroko. A narone mua, ni malele ha na naro hale, mu gu manga a koma kiroko. Pali a niluhoi ne mua ge manga a bakovi dagi. ²¹ *A ngava ni here puru na Vinara, i maea, “E Bakovi Dagi i ta maea, ‘Ga taki e huriki nga na nitane huriki basi, na nita i uka ma ri longokilalea.

A rata mavonga,

pali i uka ma ri gi longo mai iau.’ ”

²² I vakasiri manga a naro ni ta na tabele tebi a nivakasiri, i uka ma ne vona e huriki ri luhoi tora. Ne vona e huriki i uka ma ri luhoi tora. Pali a naro ni ta propet a nivakasiri ne vona e huriki ri luhoi tora. I uka ma ne vona e huriki i uka ma ri luhoi tora. ²³ *Pali na tahuna e huriki a tara ne Kristo ri vapopo, lakea ria lobo ri ta na tabele tebi, pali a viri polovavo, o a viri i uka ma i luhoi torea e Kristo i dili, bara i luhoi ta ri manga. ²⁴ *Pali e huriki lobo ri gi rata a nita propet, lakea a viri polovavo, o a viri i uka ma i luhoi torea e Kristo i dili, bara i longo a nita propet ne huriki, bara i padia a hatena. ²⁵ A niluhoi hale kapiloho vona bara ni taki tala, lakea bara i turume puru, i kavurikea a Vure, i taki tala na Vure i made muholi turane mua.

A Leho na Lotu Ge Nunu Kamumu

* **14:20:** Epe 4:14 * **14:21:** Ais 28:11-12 * **14:23:** Apo 2:13
 * **14:24:** Ion 16:8

26 *I mavonga, mua e huriki a turagu, a ra mu gu ratea? Na tahuna mu vapopo, mua takutaku mu gu tahoka a linge, o mu gu tovo na ngava, o mu gu vakalongo a nitana Vure, o mu gu ta na tabele tebi, o tuveve polo a pelegona ngava tebi. A maki lobo mu ratea, mu ratea ge vakatora e huriki. 27 E huriki ri ngaru ni ta na tabele tebi, ge ala rua o ala tolu kunana. Ge ta muga a viri tara, muri a viri tara ge ta. Muri a viri tara ge tuveve polo a ngavane tou. 28 Pali ge uka tara viri ge tuveve polo a ngava, naha ni ta na tabele tebi. O mangaulu kunana. O taki mule ioe, o taki kunanea a Vure. 29 *A bakovi ala rua o ala tolu to go ta propet. E huriki ranga ri gi luhoi kado a ngavane tou. 30 Na tahuna a viri tara i ta propet, lakea a viri tara i bole ranga ngava na Vure, a bakovi muga ge mangaulu, ge ta taro a viri tara. 31 Na naro iea mua lobo bara mu ta propet takutaku. Mua lobo bara mu tovo. Mua lobo bara ni vakatora. 32 A viri i ta propet i matakari a nitora iea. 33 A Vure i uka ma i ngaru a lotu ge vakae viliha. I ngarua ge nunu kamumu na nivalemu.

I ramai a naro na tara ne Kristo na tanga lobo, 34 *e huriki a ngatavine, i uka ma ri gi ta na vaponga. Nahea ri gi ta. Ri gi made polotano ne huriki a bakovi. A Vinara tara, i ta mavonga. 35 Ge tahoka tara maki ri gi ngaru ni nana vona, ri gi nana e girihine ria na ruma. A maki ni maruhu vona a ngatavine ge ta na vaponga na tara ne Kristo.

* 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1Tes 5:21 * 14:34: 1Ko 11:3; 1Tim 2:12

³⁶ I navai? Mua kunana mu vakabelea a nitana Vure? A nitana Vure i bele kunana ne mua? ³⁷ *E rei a viri ne mua i luhoi ta ia a propet, o ia a bakovi na Vure, ge taki tala ne mua, na ngava a herea, i valai ne Bakovi Dagi. ³⁸ E rei a viri i uka ma i longokilalea a ngava a herea, mua ranga, naha ni matakilalea a bakovi iea.

³⁹ I mavonga, mua e huriki a turagu, a ngaru mu gu ngaru hateka ni ta propet. Naha ni ta pupukari e huriki ri gi ta na tabele tebi. ⁴⁰ Pali a maki lobo ni gi rata na naro kamumu, ge ramai kamumu a naro.

15

E Kristo i Mahuri Mule

¹ Mua e huriki a turagu, ngane a ngaru ni vakalohoka tabu mua vona a Velenga Kamumu a vara mua vona hosi. Na tahuna mu longoa, mu luhoi torea, ngane mu pesi tora vona. ² A Velenga Kamumu iea ge korimule mua. Pali mu gu luhoi tora mavonga a ngava a vara mua vona hosi. Ge uka, bara mu luhoi tora tavula.

³ *A ngava dagi e Kristo i vakalongo iau vona, iau tara a vakalongo mua vona, ra i maea: E Kristo i mate, ge bole a mapana naro hale ne hita, i muri mai a ngava ni here puru hosi na Hinere.

⁴ *I mate, ni tanu. Muri na parava i tolu i mahuri mule, i muri mai a ngava ni here puru hosi na Hinere. ⁵ *Muri i bele ne Sipas. Muri i bele ne huriki a murimuri ala 12. ⁶ Muri i bele ne huriki

* **14:37:** 1Ion 4:6 * **15:3:** Ais 53:5-12 * **15:4:** Mat 12:40;
Apo 2:24-32 * **15:5:** Mat 28:16-17; Luk 24:34

a turane hita ala 500, i tahoka a polona. I kupo ne ria ri tabana. Pali ranga ne ria ri mate pali. ⁷*Muri i bele ne Iakop. Muri i bele ne huriki a apostolo. ⁸*Muri liu i bele nau. I manga iau a viri ni poda muri liu.

⁹*Iau a apostolo, a muri liu ne huriki a apostolo ranga. I uka ma a bakovi kamumu ni gi gale iau ge iau a apostolo, a vuhuna hosi a vakamadihi a tara na Vure. ¹⁰*Pali a Vure i rata kamumu iau, i rata iau a bele manga iau ngane. A Vure i rata kamumu iau, i uka ma i rata tavula, a vuhuna a leho tora hateka ne huriki a apostolo ranga. Pali i uka ma iau a leho tora hateka. A Vure i rata kamumu iau, lakea a leho tora hateka. ¹¹Iau a vara mua, o ria ri vara mua, i uka maki. Mi vakalongo ne mua a Velenga Kamumu iea. Ia a Velenga Kamumu mu luhoi torea.

Muri Ma e Huriki Ri Mate Bara Ri Mahuri Mule

¹²Mi taki tala ne huriki vona, e Kristo i mahuri mule na matenga. Pali i navai ranga ne mua mu taki ta i uka ma si gi mahuri mule na matenga? ¹³Ge muholi a ngava nga, e Kristo tara i uka ma i mahuri mule. ¹⁴Pali ge muholi e Kristo i uka ma i mahuri mule, mi tovo tavula e huriki. Mua ranga, mu luhoi tora tavula. ¹⁵I uka ma ge ngi kunana, pali ge muholi e Kristo i uka ma i mahuri mule, mia ngane mi tami mua na Vure, a vuhuna mi taki tala ne huriki, a Vure i vakamahuria e Kristo. Pali ge muholi i uka tara viri ge mahuri mule, e Kristo tara, a Vure i uka ma i vakamahuri

* **15:7:** Apo 1:3-4 * **15:8:** Apo 9:3-6 * **15:9:** Epe 3:8; 1Tim 1:15 * **15:10:** 2Ko 11:23

mulea. ¹⁶ Ge muholi i uka tara viri ge mahuri mule, e Kristo tara i uka ma i mahuri mule. ¹⁷ Pali ge muholi e Kristo i uka ma i mahuri mule, mu luhoi tora tavula, a naro hale ne mua i tabana. ¹⁸ Lakea e huriki ri luhoi torea e Kristo ri mate pali, ri puru pali na kanono. ¹⁹ Hita bara si luhoi torea e Kristo ge kori hita koea na malala kunana, bara si matasia liu ne huriki lobo na malala.

²⁰ Pali i muholi hateka. E Kristo i mahuri mule na matenga. I mahuri mule muga ne huriki lobo ri mate pali.* I vakasiri manga i muholi hateka, hita ranga, si gi mahuri mule muri ma.

²¹ *A matenga i bele na bakovi tara. I mavonga kunana, a nimahuri mule na matenga i valai na bakovi tara. ²² E Adam ra viri i vakabelea a matenga, lakea hita lobo si mate. Pali e Kristo a viri i rata hita lobo si gi mahuri mule. ²³ *Bara i ramai a hini a Vure i luhoi purua. E Kristo i mahuri mule muga. Muri ma, na tahuna ge hamule valai, e huriki a ngate ne Kristo bara ri mahuri mule. ²⁴ Muri a nilobona parava bara i bele. Na tahuna iea e Kristo bara i vakalobo e huriki a matakari, a maka nitora, i habi na limane Tamana a harikianga na Vure, ²⁵ *a vuhuna e Kristo bara i matakari taro, ge vano ge harena na tahuna i ratapile e huriki a pile vona. ²⁶ *A ikuna pile ge ratapilea, a matenga, ²⁷ *a vuhuna a ngava ni here maea, “A Vure i ru na limana a maki lobo, ge matakari.” Pali a ngava, “A Vure ge ru na limana a maki lobo,” i kavakava a Vure i

* **15:20:** A nita Grik i ta vakakika na viri i mate ‘i mahita.’

* **15:21:** Rom 5:12 * **15:23:** 1Tes 4:16; Kap 20:5 * **15:25:**

Mat 22:44 * **15:26:** Kap 20:14 * **15:27:** Sng 8:6

uka ma ge tabuli na limane Kristo. ²⁸ Na tahuna a maki lobo ge tabuli polotano ne Kristo, muri e Tuna ge ru mule ia na limana Vure, ra viri i habi na limane Tuna a maki lobo. Na naro iea, a Vure ge matakari a maki lobo.

²⁹ Ge muholi i uka tara viri ge mahuri mule na matenga, i navai e huriki ri bole a hilova na murine huriki ri mate pali? ³⁰ *Pali mia? Na parava vakaroro mi laho na dala na vuranga, mi gi vakalongo e huriki vona e Kristo. ³¹ Mua e huriki a turagu, hita lobo si rihi e Isu Kristo a Bakovi Dagi ne hita. A vivi ne mua, a ta maea, “Na parava vakaroro e huriki ri ngaru ni rabalaki iau.” ³² *Hosi a vaubi na maka livoa o Epesus. I uka ma a luhoi a maki na malala, a rata mavonga. Iau bara luhoi kunana a maki na malala, i uka ma ga vaubi. Ge muholi i uka tara viri ge mahuri mule na matenga, bara i manga e huriki ranga ri taki, “Si gi kani, si gi ninu, a vuhuna kuduvi bara si mate.” ³³ Naha ni tami mule mua. “A bakovi kamumu bara i laho turana bakovi hale, a narona bakovi kamumu bara i mapulo, i hale.” ³⁴ Mu bole mule a niluhoi kamumu ne mua, mu lobo ni rata a naro hale. I tahoka e huriki ranga i uka ma ri lohoka na Vure. A ta maea, mu gu maruhu.

A Kakaina Viri i Mahuri Mule Bara i Mareli

³⁵ E huriki ranga ri nana maea, “Re huriki ri mate pali, ri gi mahuri mule navai? Ge mata navai a kakaine ria na tahuna ri mahuri mule?” ³⁶ *E huriki ri nana maea, ri manga! A maki si varo, bara i mate taro, muri bara i rike. ³⁷ Pali a

* **15:30:** Rom 8:36 * **15:32:** Ais 22:13 * **15:36:** Ion 12:24

maki si varo i uka ma i mata manga a hamona ge rike muri ma. Ia a vutu kunana, a vutuna vit o a maki tara. ³⁸ Pali a Vure i rata a vutuna maki takutaku ge tahoka a gamona i mata tebi, na ningaru vona. ³⁹ A bobona bakovi i tebi na bobona boro. A bobona kadirovo i tebi. A bobona manu i tebi. I kupo, i legelege a bobona maki. ⁴⁰ A maki na hunu, i tebi a kakaina. A maki na malala, i tebi a kakaina. A nipara na maki na hunu i tebi na nipara na maki na malala. ⁴¹ A nipara na haro i tebi na nipara na keva. A nipara na hada i tebi. A hada takutaku, i tebi a nipara ne ria.

⁴² I mavonga kunana a naro ni mahuri mule. A podane hita ni tanu bara i bera. Pali a kakaina viri i mahuri mule i uka ma ge bera. ⁴³ *A kakaine hita i mate ni tanu, a maki tavula. A kakaine hita i mahuri mule, i bagetu hateka. A kakaine hita i mate, ni tanu, i uka ma i tora. Pali a kakaine hita i mahuri mule, i tora hateka. ⁴⁴ A kakaina viri si tanua, a maki na malala. Pali a kakaina viri i mahuri mule, a maki na hunu. I tahoka a kakaine hita na malala. I tahoka a kakaine hita muri ma na hunu. ⁴⁵ *Ni here puru hosi, i maea, “A bakovi muga, re Adam, ni ratarike, i bele a bakovi mahuri.” Pali e Adam muri, re Kristo, ia a hanu ni habi a nimahuri ne huriki. ⁴⁶ A maki na malala i bele muga. Muri a maki na hunu i bole a murina. ⁴⁷ A bakovi muga, a bakovi na malala, ni ratarike na habulo. Pali a bakovi i muri, a bakovi na hunu. ⁴⁸ E huriki a bakovi na malala ri manga ra bakovi ni rata na habulo. Pali e huriki a tara ne Kristo ri manga ra bakovi i valai na hunu.

* 15:43: Pili 3:20-21 * 15:45: Vuh 2:7

49 Ngane si manga a bakovi ni rata na habulo. Pali muri ma bara si bele manga ra bakovi i valai na hunu.

A Nimulangi

50 Mua e huriki a turagu, a taki mua, a kakaine hita na malala, i uka ma ge dili na harikianga na Vure. A kakaine hita, ra i mate kilala, i uka ma ge dili na harikianga na Vure, ra i tabuli vakaroro.

51 *Mu longo! Ga vakalongo mua vona a ngava kapiloho. I uka ma ge huriki lobo ri gi mate. Pali hita lobo bara si mareli 52 malaviriri kunana, i manga a matana viri i marakumisi. Bara i bele na tahuna ni vaki a ikuna tavure. Bara ni vaki a tavure, lakea e huriki ri mate pali bara ri mahuri mule. Lakea hita e huriki si tabana ni mahuri, bara si mareli, si bole a kakaine hita i uka ma i mate kilala. 53 *A kakaine hita i mate kilala bara i mareli, a kakaine hita karaba i uka ma ge mate.

54 *Na tahuna i bele mavonga, a ngava ni here hosi bara i bele muholi, ra i maea,
“A Vure i mulangi,
i vakaloboa a matenga.”

55 *“O matenga, i vai a tuhamu go ratapile e huriki?
I vai a maheto vomu, go padimate e huriki vona?”

56 *A maheto na matenga, a naro hale. A vinara i habi a nitora na naro hale. 57 Pali si gi kavurikea a Vure. I rata hita si mulangi turane Isu Kristo, a Bakovi Dagi ne hita.

* 15:51: Mat 24:31; 1Tes 4:15-17 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54:
Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Rom 7:13

⁵⁸ I mavonga, o huriki a turagu, ra a ngaru hateka, mu pesi tora, mu paha taga. Mu habi vakaroro a hatene mua na leho ne Bakovi Dagi, a vuhuna mu lohoka vona, a leho mu ratea ne Bakovi Dagi, i uka ma ge velu tavula.

16

A Nihabi ne Huriki a Tara ne Kristo

¹*Ngane ga taki tabu mua vona a naro na ni ru kadolu a moni ni kori e huriki a tara ne Kristo o Ierusalem. Mu rata manga a hini a taki e huriki a tara ne Kristo o Galesia. ² Na Sande lobo, mua takutaku mu ru kadolu ranga moni mu bole na parava takutaku. Mu rata mavonga, na tahuna a lakene i uka ma mu gu papahari ni matakana a moni ni vakaru lakea ne ria. ³ Na tahuna a bele iene, mu vulaki ranga bakovi, ga rudu ria, ri gi taparakia o Ierusalem a kinori ne mua. Ga herea a raukea to go vakasiri o Ierusalem, ri gi matakilala tou, tou a bakovi kamumu. ⁴ Pali iau ga masia ge kamumu ga vano, bara to laho turagu.

A Nihavai ne Paulus

⁵*Iau bara lakea taro na tabeke ne Masedonia, ga laho taro vonga. Muri bara lakene, bara gosi mua. ⁶*A ngaru ni made tabaka turane mua. Bara made turane mua na tahuna na malangia. Muri, ga pe mua, ga lokovai, bara mu kori iau na nilaho nau. ⁷ Iau bara lakene ngane, i uka ma ge kamumu, a vuhuna bara laho polopolo kunana. E Bakovi Dagi ge ngaru, a ngaru ga made tabaka

* **16:1:** Rom 15:25-26; 2Ko 8:1-9
Rom 15:24

* **16:5:** Apo 19:21

* **16:6:**

turane mua. ⁸ Pali ngane ga made taro o Epesus, ge lobo taro a habu na Pentekos, ⁹ * a vuhuna a Vure i kado puru pali a dalagu ga rata a leho dagi vona, ga vakabele a kanena dagi. Ri ala kupo hateka ri gege iau koea.

¹⁰ * Na tahuna e Timoti i bele iene, mu rata kamumua, i uka ma ge mangenge. I rata a leho ne Bakovi Dagi manga iau. ¹¹ * Nahea tara viri ge biu ia. Mu tuhoria na tahuna i ngaru ni hamule valai nau, ge pe mua na nivalemu. A pasimata vona e Timoti ge hamule valai turana e huriki e turane hita.

¹² * E Apolos, e turane hita, a taki torea ge vano turana e huriki a turane hita, ri gi matai mua. Pali i uka ma i ngaru. Muri ma, ia ge malopi, bara i lakene, ge matai mua.

A Nilobona Ngava

¹³ Mu matadoko. Mu pesi tata na niluhoi tora. Naha ni mangenge, mu kinigao. ¹⁴ A maki lobo mu rata, mu rata na naro na nivangaru.

¹⁵ * Mu lohoka vona a kabu ne Stepanas. Ri pulo a narone ria muga ne huriki lobo na tabeke ne Akaia. Ri habi a hatene ria ni tuhori e huriki a tara ne Kristo. Mua e huriki a turagu, a ngaru mu gu ¹⁶ longototo e huriki a bakovi maea, turana e huriki ri rata a leho ne Bakovi Dagi. ¹⁷ A vivi vona e Stepanas, e Fortunatus, e Akaikus to valai koea, to matai iau. To valai na murine mua, ¹⁸ to vakakamumu a hategu. Mua ranga, to

* **16:9:** Apo 19:8-10; 2Ko 2:12 * **16:10:** 1Ko 4:17 * **16:11:**
 1Tim 4:12 * **16:12:** 1Ko 3:6 * **16:15:** 1Ko 1:16

vakakamumu a hatene mua. Mu togo e huriki a bakovi maea.

¹⁹*E huriki a tara ne Kristo na tanga lobo na tabeke ne Asia ri talo rike a haro ne mua. E Akuila rua e Prisila, e huriki a tara ne Kristo ri vapopo na ruma ne rua, ri talo rike na rane Bakovi Dagi a haro kamumu ne mua. ²⁰E huriki e turane hita ri talo mua. Mu vatagui na naro kamumu.

²¹Iau, e Paulus, a herea na limagu a nitalo nau i lakene mua.

²²*E rei a viri i uka ma i ngarua e Bakovi Dagi, a Vure ge rudurahea. O valai, Bakovi Dagi ne mia!*

²³E Isu, a Bakovi Dagi, ge rata kamumu mua.

²⁴A ngaru hateka mua, ra mu rihi e Isu Kristo. I muholi.

* **16:19:** Apo 18:2,18,26 * **16:22:** Gal 1:8-9; Kap 22:20

* **16:22:** A ngava e 'Maranata' na nita Aram i manga i maea, 'O valai, Bakovi Dagi ne mia!'

**A Nitana Vure
Genesis, Exodus, Leviticus, Numbers, Deuteronomy,
Joshua, Ruth, Jonah, and the New Testament in the
Bola language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Bola long
Niugini**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bola

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

2dc89ad6-982c-53cd-bd40-a3ed17eb8fc7